

potom, također njegovom zaslugom, uveden u praktičnu uporabu. Teslin rad i njegovi pronalasci zasnovani na izmjeničnoj struji temelj su cjelokupnom razvoju elektrotehnike XX. i XXI. stoljeća. Poznato je da je hidroelektrana na rijeci Niagari sagrađena upravo zbog Teslina rada na sustavu izmjenične električne energije i kao takva hidroelektrana je jedan od najvećih spomenika njegova doprinosa čovječanstvu (str. 292).

Leksikon Ličana, objavljen po prvi put, entuzijastičan je pokušaj objedinjena tisućljetnoga razdoblja uz pomoć prikaza života i djela odabranoga broja osoba koje su to razdoblje na neki način obilježile. Takav entuzijazam urednika i autora natuknica čitatelja navodi na pomisao o mogućnosti oblikovanja nekih drugih i budućih, izmijenjenih i nadopunjenih leksikona i drugih publikacija koje bi doprinijele kvalitetnijemu iščitavanju ličke prošlosti. Ovdje se valja osvrnuti na citat s početka teksta te istaknuti kako *Leksikon Ličana* stoji u smislu publikacije koja označava jednu od mogućih načina tumačenja prošlosti, jednu od mogućih načina tumačenja sadašnjosti i jednu od opcija za oblikovanje budućnosti. Stoga će ovo djelo, nastalo svojevrsnim multidisciplinarnim pristupom, svoje drugo i ostala izdanja doživjeti kroz dodavanje novih i oblikovanje postojećih natuknica od strane nekih budućih autora. *Leksikon* će svakako služiti kako široj publici tako i studentima, profesorima te znanstvenicima, osobito iz područja humanističkih i društvenih znanosti u smislu polazne točke i svojevrsnoga orijentira u njihovu radu.

Anita Bušljeta Tonković

Sanja Vulić, *Jedinstvo različitosti: Radovi iz hrvatske filologije*. Split, Književni krug, 2018, 270 str.

Sanja Vulić, dijalektologinja i povjesničarka jezika, profesorica jezikoslovnih predmeta na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu, objavila je 2018. u Splitu svoju novu knjigu *Jedinstvo različitosti*. Prije nego krenemo na prikaz knjige, potrebno je ponešto reći o autorici. Profesorica Vulić pravi je primjer kako svoju znanstvenu specijalizaciju interpolirati i upotrijebiti za širi društveno-povijesni istraživački cilj. Taj je cilj ukazivanje na hrvatsko kulturno i povijesno jedinstvo na cijelom teritorijalnom području života i djelovanja hrvatske zajednice, unutar i izvan političkih granica Hrvatske. Zato se njezina istraživanja ne ograničavaju samo na čakavske dijalekte, za koje se je specijalizirala, nego obuhvaćaju osobe i vrijeme širokoga raspona.

Autorica je na početku knjige dala kratku *Uvodnu riječ* (str. 5-7), iz koje saznajemo važne podatke o nastanku knjige. Knjiga je prikaz izabranih tema kojima se autorica bavila dvadesetak godina, a temelji se na jezičnoj analizi

književnih tekstova od 16. do 20. stoljeća. U većini poglavlja dana je jezična raščlamba sa svih jezikoslovnih aspekta, jedno poglavlje usmjereno je samo na rječotvorje te još jedno samo na slovopis i pravopis. Naslov knjige *Jedinstvo različitosti* najbolje objašnjava sama autorica: »Autore iz različitih stoljeća, različitih životnih sudbina, kojih mjesni govori pripadaju različitim hrvatskim dijalektima i narječjima, međusobno povezuje težnja za očuvanjem hrvatskoga jezika i ljubav prema kulturnoj baštini kojoj, naravno, pripada i materinski jezik. [...] Analiza jezika književnih djela nedvojbeno pokazuje da, unatoč brojnim različitostima, postoji niz jezičnih značajka koje ih čvrsto vežu u ono što zovemo *hrvatski jezik*« (str. 6).

Knjiga sadržava 15 poglavlja u kojima se jezikoslovna raščlamba temelji na korpusu autorskih književnih tekstova, osim u zadnjem poglavlju, gdje su korpus zapisi usmene predaje.

1. U poglavlju *Jezična previranja u dubrovačkoj renesansnoj književnosti* (str. 9-33) autorica naglašava važnost historijske dijalektologije i rekonstrukcije dubrovačkoga govornoga idioma u 16. stoljeću. Smatra da je potreban oprez u odabiru književnoga korpusa za takvo istraživanje, čak i kad je riječ o tekstovima istoga pisca. U takvim raščlambama prednost trebaju imati tekstovi kao što su prozni uvodi, posvete, prozne posvete i sl., za koje se može pretpostaviti da odražavaju onodobni dubrovački govor. Pjesnički tekstovi manje su pogodni za takvo istraživanje jer mogu biti uvjetovani versifikacijskim potrebama. U nastavku slijedi fonološka, morfološka, rječotvorbena, sintaktička i leksička raščlamba, koja završava zaključkom o tome kako su se značajke arhaične zapadne štokavštine u dubrovačkoj književnosti tumačile kao posljedica štokavsko-čakavskoga kontakta. Takvo je pak tumačenje bilo uvjetovano time što se tomu problemu nije pristupalo sa stajališta historijske dijalektologije. Arhaična štokavština i čakavština u 16. stoljeću imaju mnoge zajedničke značajke, koje se u dubrovačkim književnim djelima 16. stoljeća ne mogu smatrati čakavskima, zaključuje autorica.

2. Poglavlje *O jeziku Aleksandra Komulovića* (str. 35-44) sadržava jezikoslovni opis dvaju Komulovićevih knjiga: *Nauk krstjanski za slovinjski narod* (1582.) i *Zrcalo od ispoviest* (1611.). Aleksandar Komulović (1548.-1608.) bio je član ilirskoga, tj. hrvatskoga kaptola i Bratovštine sv. Jeronima u Rimu, gdje su objavljena prva izdanja njegovih dviju knjiga. Autorica je utvrdila da u tim dvjema knjigama postoje znatne jezične razlike te da je Komulović nastojao usvojiti štokavštinu, koja je pomalo istisnula njegovu rodnu čakavštinu.

3. U poglavlju *O leksiku Fausta Vrančića u kontekstu hrvatskoga leksika u prošlosti i sadašnjosti* (str. 45-56), nakon što je dala kratki pregled leksiografskih djela u kojima postoje potvrde hrvatskih riječi, autorica je izdvojila nekoliko značajki leksika Fausta Vrančića (1551.-1617.) o kojima se

dosad manje pisalo. Osobito zanimljivim smatramo podpoglavlje u kojem se s dijalektološkoga stajališta razmatra imenica *hiža* i Vrančićevi nazivi mjeseci u godini.

4. Djelovanje franjevca Mihajla Radnića (1636.-1707.) manje je poznato našoj široj filološkoj zajednici, a bitan je kao jedan od začetnika književnosti bačkih Hrvata. Autorica mu je posvetila poglavlje *O jeziku Mihajla Radnića* (str. 57-68). Od dvaju njegovih poznatih tiskanih djela, *Pogrđenje ispraznosti od svijeta u tri diela razdijeljeno* i *Razmišljanja pribogomiona od ljubavi Božje* (Rim, 1683.), jezikoslovna analiza provedena je na prvom, sa zaključkom da je Radnićev jezik u suglasju s jezikom franjevacu Bosne Srebrene.

5. Život Krste Pejkića (1665.-1731.) bio je obilježen čestim selidbama radi misionarskih zadataka i pastoralnih dužnosti. Jedino njegovo hrvatsko djelo, a ujedno prva knjiga na hrvatskom kontroverzističke tematike *Zrcalo istine med crkve istočne i zapadne* tiskana je bosančicom u Mletcima 1716. godine. U poglavlju *O hrvatskom djelu i jeziku Krste Pejkića* (str. 69-78) autorica analizira Pejkićev doprinos hrvatskoj kulturi s nekoliko aspekata: četiri poznata prijepisa Pejkićeva djela; recepcija *Zrcala* u hrvatskoj filologiji do kraja 20. stoljeća; recepcija *Zrcala* u autohtonim hrvatskim zajednicama u dijaspori; jezik Pejkićeva djela. Osim o Pejkićevu jeziku, autorica donosi važne podatke o jezičnim značajkama bugarskih katolika.

6. Hrvatski barokni latinist Vice Petrović (1677.-1754.) ostavio nam je i jednu rukopisnu zbirku hrvatskih pjesama *Pjesni razlike*. U poglavlju *O jeziku Vice Petrovića u kontekstu dubrovačke književnosti od 16. do 19. stoljeća* (str. 79-94) autorica je dala iscrpnu jezikoslovnu raščlambu zbirke (fonologija, morfologija, rječotvorje, sintaksa, leksik), zaključivši da Petrovićev jezik sadržava elemente arhaične hrvatske zapadne štokavštine.

7. Autorica je jedno poglavlje posvetila Jurju Mulihi (1694.-1754.), isusovačkomu zagrebačkomu propovjedniku izuzetno popularnomu u svoje vrijeme, i jednomu od najplodnijih dopreporodnih pisaca u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. U poglavlju *O inačicama tvorbene motiviranih imenica u djelima Jurja Muliha* (str. 95-101) dana je rječotvorna analiza triju publikacija istovjetnoga sadržaja, ali s trima književnojezičnim obilježjima: *Abecevice* (1746.), *Abecevice slovinska* (1748.) i *Duhovne jačke poslovanja apoštolskoga* (1750.).

8. U poglavlju *O jeziku Janka Draškovića* (str. 103-114) autorica svoju raščlambu temelji na tri vrste tekstova: *Disertacija* (1832.), nekoliko pjesama i jedan prozni tekst objavljen u *Danici* (1835.-1839.) te pisma Ljudevitu Gaju. Budući da među navedenim tekstovima Janka Draškovića (1770.-1856.) postoje znatne jezične razlike, jezikoslovne analize dane su u trima zasebnim podpoglavljima.

9. Franjevac Ambroz Marković (1775.-1834.) objavio je na hrvatskom jeziku djelo *Devetnica na čast Slavnoga Patrijarke Frančeska* (1828.), a zbirka povijedi ostala je u rukopisu. Također, priredio je prvotisak Gundulićeva *Osmana* (Dubrovnik, 1826.) sa svojim opširnim predgovorom. Autoricu je u poglavlju *O slovopisnim i pravopisnim rješenjima Ambroza Markovića* (str. 115-132) najviše zanimao grafijsko-tehnički aspekt kod Markovića.

10. Uvijek je zahtjevno pisati o kanonskim piscima kakav je Antun Gustav Matoš (1873.-1914.), o kojima je napisano na tisuće stranica iz različitih aspekata. No vrsna jezikoslovka Sanja Vulić zasigurno je došla do novih i bitnih spoznaja u poglavlju *O jeziku Antuna Gustava Matoša iznova* (str. 133-144). Svoju je pozornost usmjerila na dvije teme: *Dijalektno i nedijalektno u Matoševu jeziku te Matoš kao uzor piscima iz Bačke*. Poglavlje je zaključeno Matoševim razmišljanjima o jeziku, koja jezik stavljaju u samo središte nacionalnoga identiteta.

11. U poglavlju *O jeziku priloga Zdenke Marković u Domaćem ognjištu* (str. 145-154) autorica analizira jezične značajke u tekstovima Zdenke Marković (1884.-1974.) u razdoblju od 1902. do 1912. godine te uočava prisutnost zapadnoštokavskih jezičnih elemenata, tipičnih za početak 20. stoljeća.

12. Šokački Hrvat Ante Jakšić (1912.-1987.) plodan je pisac, čijemu se jeziku autorica posvetila u poglavlju *Filološki pristup književnim djelima Ante Jakšića* (str. 155-175). Zasebna su podpoglavlja posvećena prvoj njegovoj zbirki pjesama *Biserni đerdan* (1931.) i romanu *Šana se udaje* (1939.), a potom i ostatku njegova književnoga opusa. U zaključnoj napomeni autorica se je osvrnula na Jakšićevu (ne)prisutnost u povijestima hrvatske književnosti u 20. stoljeću, što je, moramo primijetiti, bila sudbina većine hrvatskih pisaca duhovnoga i narodnoga nadahnuća.

13. Gradišćanskohrvatski pjesnik Mate Šinković (1927.-1972.) pisao je čakavskim ikavsko-ekavskim dijalektom kako se realizira u njegovu rodnom mjestu Koljnofu u sjeverozapadnoj Mađarskoj. Posthumno mu je objavljena pjesnička zbirka *Na našoj Gori* (1981.). Sve te podatke uz jezikoslovni opis donosi autorica u poglavlju *O tvorbeno motiviranim imenicama u pjesmama Mate Šinkovića* (str. 177-181).

14. Pjesnikinja iz mjesta Kali na otoku Ugljanu Milena Rakvin Mišlov (1955.-1995.) autorica je dviju objavljenih pjesničkih zbirki: *Mene moja baba* (1992.) i *Mladosti tvoje miris* (1994.). Toj prerano preminuloj pjesnikinji Sanja Vulić povetila je poglavlje *Filološki pristup djelima Milene Rakvin Mišlov* (str. 183-200), u kojem daje iscrpan pregled jezičnih značajki njezina dijalektnoga opusa te se osvrće i na standardnojezične pjesme. Potrebno je još reći da je njezinu vrijednost prepoznala lokalna zajednica, pa je Mileni Rakvin Mišlov

posthumno dodijeljena nagrada Grb grada Zadra, a njezinim imenom imenovana je i ulica Kalima.

15. Zadnje je poglavlje *Filološki pristup pučkim prozama podravskih Hrvata u Mađarskoj* (str. 201-211). U njemu autorica analizira jezik pučkih proza objavljenih u zbiricama *Šalje pismo Sibirjanin Janko...* (1998.) i *Krikus-krakus* (1999.), u kojima su objavljena kazivanja izvornih govornika između 1877. i 1926. godine..

Stručni dio knjige završava kratkim osvrtom naslovljenim *Umjesto zaključka* (str. 213), u kojem autorica komentira kako su u knjizi zastupljeni književni velikani kao Držić i Matoš, ali i mnogo književnika malo ili čak nimalo poznatih široj hrvatskoj filološkoj zajednici. Tomu možemo dodati kako je posljednjih desetljeća vidljiv proces svojevrsnoga restrukturiranja zvijezda hrvatskoga književnoga kanona. Istraživači književnih djela kršćanskoga nadahnuća vrlo su napredovali u spoznajama o vrijednosti i utjecaju takvih djela u 20. stoljeću i ranije. S druge strane, istraživači knjiške i književne produkcije u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, u Slavoniji i drugim hrvatskim krajevima sve odlučnije inzistiraju na priznavanju utjecaja tih djela na razvoj suvremenoga hrvatskoga književnoga jezika i književnosti općenito te se osjeća potreba za redefiniranjem hrvatskoga književnoga kanona u svim stoljećima. Da bi se to moglo učiniti na vjerodostojan način, izuzetno su važna istraživanja kakva nalazimo u knjizi profesorice Vulić.

Knjiga je opremljena bogatim i funkcionalnim tzv. znanstvenim aparatom. Autorica je koristila pregledno i jasno unutartekstno referiranje, a u bilješkama ispod teksta donosi puno vrijednih popratnih uputa i podataka. Na kraju knjige nalazimo iscrpan sažetak na hrvatskom jeziku (str. 215-218), a sažetak na engleskom jeziku u prijevodu Karle Katalinić (str. 219-223) smatramo osobito vrijednim dodatkom. Priložena su dva popisa literature: *Vrela*, tj. popis od 124 korpusna teksta (str. 225-231) i *Izabrana literatura i priručnici te usporedbena vrela* (str. 233-252). U *Napomeni* su iznesena dodatna obrazloženja o svakom pojedinom poglavlju (str. 253-254). Knjiga je opremljena i dvama kazalima, koja je sastavio Zvonimir Forker: *Kazalo osobnih imena* (str. 255-260) i *Kazalo geografskih imena* (str. 261-265). U dizajnu naslovnice korištena je slika *Otok Joška Eterovića* iz 1984. godine.

Knjiga *Jedinstvo različitosti* znanstvena je publikacija, o čemu smo se uvjerali čitajući svako pojedino poglavlje. No ima zadovoljene i sve formalne kriterije znanstvenosti. Recenzentice su knjige ugledne sveučilišne profesorice Ljiljana Kolenović i Ljerka Šimunković, čije ulomke iz recenzije možemo pročitati na svinutom dijelu korica knjige. Ministarstvo znanosti i obrazovanja podržalo je objavljivanje novčanom potporom te, konačno, knjiga je objavljena kod uglednoga izdavača Književni krug iz Splita u Biblioteci znanstvenih djela, čiju redakciju čine učenjaci Joško Belamarić, Nenad Cambi,

Ivo Grabovac, Ivan Mimica i Boris Škvorc, na čelu s urednikom biblioteke Ivanom Mimicom.

Na temelju svega možemo zaključiti da svaki filolog koji se bavi hrvatskom književnom i jezičnom baštinom ovu knjigu treba imati u svojoj biblioteci jer bavljenje nekom od ovdje obrađenim tema zahtijeva i referiranje na vrijedne spoznaje profesorice Vulić.

Ivana Kresnik

Boris Rašeta, *Komunizam – Hrestomatija: Ključni tekstovi o ideologiji, njezinu usponu i padu*. Zagreb: 24sata, 2017, 291 str.

Djelo novinara Borisa Rašete pod znakovitim naslovom *Komunizam – Hrestomatija: Ključni tekstovi o ideologiji, njezinu usponu i padu* još je jedno u niza tekstova objavljenih o komunističkoj ideologiji na hrvatskom jeziku. Nakladnik djela 24sata d.o.o. ujedno je i nakladnik dnevne tiskovine čiji je urednik autor ove knjige. Knjiga je podijeljena na uvod i dvadeset i devet poglavlja. Na kraju je navedena korištena literatura u tiskanom i digitalnom obliku.

Premda je u dijelu naslova navedeno da knjiga predstavlja “hrestomatiju”, odnosno zbirku “ključnih tekstova” o komunističkoj ideologiji, pregled literature na kraju djela i dublji uvid u njezin tekst rezultira zaključkom da ova knjiga svojim naslovom tvrdi znatno više od onoga što može stvarno dokazati svojim sadržajem. Suprotno pretencioznosti iz naslova, knjiga se u biti svodi na izvratke iz različitih tekstova očito neujednačene važnosti, prethodno objavljenih u zagrebačkim, beogradskim i sarajevskim izdanjima od kraja 40-ih godina XX. stoljeća do danas, koji su hrvatskoj javnosti uglavnom poznati.

Osim određenih dijelova programatskoga karaktera, u koje su uvršteni članci Karla Marxa i Josifa Staljina te jedno predavanje Vladimira Lenjina, objavljeni tekstovi uglavnom su memoarsko gradivo komunističkih disidenata iz Sovjetskoga Saveza i socijalističke Jugoslavije, pa su – suprotno autorovoj tvrdnji prema kojoj oni “reprezentiraju vrlo raznovrsna iskustva komunizma” (str. 9) – zapravo dio iste tematske cjeline. S obzirom na sadržajno visoke pretenzije koje izviru iz njezina naslova (objava ključnih tekstova o temi komunizma) bilo bi za očekivati da je autor u knjigu uvrstio i istaknuta djela svjetskih i hrvatskih povjesničara o toj problematici. Time bi knjiga nesumnjivo ostvarila i znanstvenu dimenziju koja joj vidljivo nedostaje. Taj je nedostatak osobito uočljiv, jer je od literature koja bi trebala biti stručna autor uvrstio svoja dva djela (*Tajna veza Tita i Pavelića* te *Staljinovi ubojice, Tito i Krleža*), premda se ona ni po kojoj osnovi ne mogu uvrstiti u znanstvene radove, a još manje u “ključne tekstove” o toj temi.